

مختصری از گزارش ویژه‌نامه سیاست پژوهی تحول قوه قضائیه»
پژوهشکده سیاست پژوهی حکمت درباره تحول دستگاه قضا

پیشنهاد‌های تحولی برای دستگاه قضا با اولویت اقتصاد و جهش تولید

درآمد

بر اساس اصل ۱۵۶ از قانون اساسی، «قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت» است. همچنین بر اساس اصل ۱۶۱ و اصل ۱۷۴ از قانون اساسی، قوه قضائیه با داشتن حق نظارت بر حسن اجرای امور و اجرای قوانین، نقش مهمی در کارآمدی نظام اسلامی دارد و انتظار می‌رود با ایفای وظایف و پیگیری مأموریت‌هایش، بازدارنده از فساد و حافظ حقوق عامه باشد.

از این‌رو پژوهشکده سیاست‌پژوهی و مطالعات راهبردی حکمت، بررسی مسائل سیاستی مربوط به این دستگاه را از سال ۱۳۹۵ در دستور کار خود قرار داد و با تدوین نظام مسایل قضایی، کارگروه حقوقی قضایی را تأسیس کرد و به سیاست‌پژوهی قضایی پرداخت. در این ویژه‌نامه، موضوع تحول قضایی، پیشران جهش تولید در ایران اسلامی توسط دکتر میثم علیپور و دکتر بهزاد پورسید، موضوع طرح الحاق یک ماده واحده به قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار توسط آقایان حامد مجیری فروشانی و حسن راستی بروجنی، موضوع طرح پیشگیری سازمان یافته و هوشمند از وقوع جرم و موضوع طرح زندان‌زدایی و اصلاح مجرمین و موضوع طرح عدالت الکترونیک و قوه هوشمند توسط

عارف حسین زاده، موضوع طرح لزوم استفاده از دستیاران جوان در قوه قضائیه توسط مهدی مودن و موضوع فراز و نشیب‌های لایحه تجارت توسط علی نیکبخت و حسن راستی بروجنی نگاشته شده است.

مهم‌ترین مسائل و چالش‌های دستگاه قضایی که در این بسته به آن‌ها پرداخته می‌شود، عبارت‌اند از:

- ۱- حاکمیت گفتمان «قضات‌محور و قاضی‌محور» بر دستگاه قضایی
- ۲- اداره سنتی و بوروکراتیک دستگاه قضایی
- ۳- رویکرد پسینی و انفعالی در نظارت‌های دستگاه قضایی بر اجرای قانون و حسن اجرای امور
- ۴- هدررفت منابع مالی با وجود نظام بودجه‌ریزی سنتی و ضد عملکردی در دستگاه قضایی
- ۵- نبود الگویی کارآمد، متناسب و مؤثر و گزینش و آموزش نیروی انسانی، به ویژه قضات
- ۶- جایگاه متزلزل امر پیشگیری از وقوع جرم در گفتمان قضایی کشور
- ۷- حجم بالای ورودی پرونده به دستگاه قضایی به واسطه خلأهای قانونی و استفاده غیرمجاز از نهادهای جایگزین قضات
- ۸- الگوها و رویه‌های حبس‌گرا و زندان‌گستر
- ۹- کم‌توجهی به نقش‌های غیرقضایی دستگاه

قضا در اداره کشور، به ویژه در نظام اقتصادی و محیط کسب‌وکار.

بخش اول: تحول دستگاه قضایی، پیشران جهش تولید در ایران اسلامی

در این نوشتار، دستگاه قضایی به‌عنوان رکن مهم در تحقق جهش تولید در نظر گرفته شده است. این دستگاه بر بسیاری از شاخص‌های بهبود محیط کسب‌وکار اثرگذار است و ارتقای کارآمدی آن می‌تواند به بهبود محیط کسب‌وکار و زمینه‌سازی برای جهش تولید بینجامد. هرچند، دستگاه قضا نیازمند تحول است و با تغییرها و بهبودی‌های جزئی نمی‌تواند اثرگذاری چشمگیر بر محیط کسب‌وکار داشته باشد.

تحول قضایی عبارت است از: پیشرفت آگاهانه دستگاه قضا با ارتقای شایستگی‌ها و لیاقت‌های درونی، تصویرپردازی از آینده‌ای مطلوب و کوشش برای دستیابی به آن با طراحی مشارکتی و هدفمند. در همین امتداد، شکل‌گیری تحول قضایی نیازمند گفتمان تحولی، فرهنگ تحولی و اقدام تحولی است که باید در برنامه‌ریزی‌های تحولی دستگاه قضا به آن توجه شود.

۵- ابر چالش و کلان مسأله، فرا راه دستگاه قضایی است که حل و رفع آن‌ها می‌تواند به تحول بینجامد: